

ΙΕ΄ Πανελλήνιος Μαθητικός Διαγωνισμός Δοκιμίου «Ελευθέριος Βενιζέλος» σχολικού έτους 2016-2017

ΔΟΚΙΜΙΟ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ ΤΗΣ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΘΕΜΑ: «Η Συνθήκη της Λωζάννης (1923)»

Συνέβη πριν 90 περίπου χρόνια, αλλά συζητιέται ακόμη και στις μέρες μας και φαίνεται να επηρεάζει την ζωή των λαών της περιοχής μας. Είναι η συνθήκη της Λωζάννης που προσδιόρισε ουσιαστικά τα σημερινά ελληνοτουρκικά σύνορα, δημιουργώντας έτσι σταθερές (οικονομικά και πολιτικά) και ειρηνικές ελληνοτουρκικές σχέσεις. Η συνθήκη υπογράφηκε στη Λωζάννη της Ελβετίας στις 24 Ιουλίου 1923. Στις διαβουλεύσεις που οδήγησαν στην υπογραφή της συνθήκης πήραν μέρος η Ελλάδα, με επικεφαλής τον Πρωθυπουργό Ελευθέριο Βενιζέλο, η Τουρκία με επικεφαλής τον Πρόεδρο Κεμάλ Ατατούρκ και φυσικά οι αντιπροσωπείες των «Μεγάλων Δυνάμεων» Αγγλίας, Ρωσίας, Γαλλίας, Ιταλίας, Γερμανίας, Αυστροουγγαρίας. Πολύ σημαντικό ρόλο στη διαπραγμάτευση και τελικά στη σύναψη της συνθήκης έπαιξε ο Ελευθέριος Βενιζέλος.

Πώς οδηγηθήκαμε στη σύναψη της συνθήκης της Λωζάννης

Οι διαπραγματεύσεις διήρκεσαν οκτώ μήνες, από τον Ιανουάριο έως τον Ιούλιο του 1923. Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων ήδη από τον Ιανουάριο του 1923 τέθηκε το θέμα της ανταλλαγής πληθυσμών. Την περίοδο αυτή υπογράφηκε το πρώτο κομμάτι της συνθήκης, σύμφωνα με το οποίο οι ορθόδοξοι χριστιανοί Τούρκοι πολίτες έπρεπε να μετοικήσουν στην Ελλάδα και οι μουσουλμάνοι Έλληνες πολίτες να μετοικήσουν στην Τουρκία. Από την ανταλλαγή αυτή εξαιρέθηκαν: α) το Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, β) οι Έλληνες της Κωνσταντινούπολης, γ) οι Έλληνες της Ίμβρου και της Τενέδου και δ) οι Τούρκοι της Δυτικής Θράκης. Ένα ακόμη θέμα που προέκυψε κατά τη διάρκεια της διαπραγμάτευσης ήταν η αντικατάσταση της συνθήκης

των Σεβρών. Η συνθήκη αυτή είχε αφήσει κάποιες εκκρεμότητες, όπως ήταν τα ζητήματα μεταξύ των Δυτικών και πολλών άλλων Δυνάμεων της εποχής και της νέας Τουρκίας. Ένα τέτοιο ζήτημα ήταν το καθεστώς των Στενών. Στο κείμενο της σύναψης της συνθήκης της Λωζάννης αναφέρεται πως καταργείται η συνθήκη των Σεβρών. Αυτό προκάλεσε αντιρρήσεις από την ελληνική πλευρά: Ο Ελευθέριος Βενιζέλος δηλώνει στον ελληνικό Τύπο την μέρα της υπογραφής της συνθήκης, πως του προκαλεί βαθιά μελαγχολία που υπογράφει την συνθήκη με την όποια καταργείται η συνθήκη των Σεβρών. Η Ελλάδα έχοντας ήδη λύσει τα περισσότερα προβλήματά της είχε να λύσει το ζήτημα των πολεμικών αποζημιώσεων που η τουρκική πλευρά απαιτούσε από την Αθήνα να καταβάλλει για τις καταστροφές του ελληνικού στρατού στην Μικρά Ασία. Αίτημα του Υπουργού Εξωτερικών, Α. Αλεξανδρή, ήταν να διακοπούν οι διαπραγματεύσεις, εάν η Άγκυρα επέμενε στην καταβολή των πολεμικών επανορθώσεων, προκειμένου να δοθεί στον ελληνικό στρατό η πλήρης ανακαταβολή της Ανατολικής Θράκης. Μετά από συνεχείς προσπάθειες του Ελ. Βενιζέλου και του Υπουργού Εξωτερικών ρυθμίστηκε η καταβολή των χρηματικών επανορθώσεων. Οι Τούρκοι αναγνωρίζοντας τη δύσκολη οικονομική κατάσταση της Ελλάδας παραιτήθηκαν από το σχετικό δικαίωμα που τους έδινε αρχικά η συνθήκη της Λωζάννης, με αντάλλαγμα την παραχώρηση στην Άγκυρα μιας σημαντικής, λόγω του σιδηροδρομικού κόμβου, σύνδεσης με την Ανδριανούπολη.

Μετά από επίπονες και δύσκολες διαπραγματεύσεις υπογράφηκε η συνθήκη στις 24 Ιουλίου 1923, η οποία ορίζει πως τα όρια των Τουρκικών συνόρων θα είναι ο ποταμός Έβρος (Α. Θράκη), η Μικρά Ασία συμπεριλαμβανόμενης και της περιοχής της Σμύρνης, καθώς και τα νησιά Τένεδος και Ίμβρος στο βορειοανατολικό Αιγαίο. Στην Ελλάδα παραχωρήθηκαν τα νησιά του νοτιοανατολικού Αιγαίου και τα υπόλοιπα νησιά του βορειοανατολικού Αιγαίου.

Ο ρόλος του Ελευθέριου Βενιζέλου

Σύμφωνα με τους ιστορικούς στην επίτευξη της σύναψης της συνθήκης έπαιξε σημαντικό ρόλο η ελληνική πλευρά, με εκπρόσωπο τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Πολλοί,

επίσης, τον θεωρούν ως ένα από τους πιο ικανούς πρωθυπουργούς στην ιστορία της Ελλάδος. Ο Βενιζέλος λέγεται ότι είχε εξαιρετικές διαπραγματευτικές ικανότητες και ότι αυτό ήταν το κλειδί της επιτυχίας του, όχι μόνο για τη σύναψη της συνθήκης αλλά και γενικότερα. Ο Βενιζέλος απαντούσε έμμεσα στα αιτήματα, με αποφασιστικότητα ή με παραινέσεις, ανάλογα με την κατάσταση ή ακόμα και με οργή όταν έκρινε ότι πίσω από τις δηλώσεις των στρατιωτικών υπήρχαν σχέδια δικτατορικής εκτροπής. Κατά τη διάρκεια των διαβουλεύσεων ο Ελευθέριος Βενιζέλος προσπαθούσε να κρατάει ειρηνικές και φιλικές σχέσεις με την τουρκική πλευρά, αλλά και με τις Μεγάλες Δυνάμεις για τις οποίες υποστήριζε, πως η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να κάνει καμία επιτυχή επιθετική ενέργεια χωρίς την συγκατάθεσή τους.

Κατά την χάραξη των συνόρων αντιμετωπίστηκε πρόβλημα με την Ανατολική Θράκη. Ο Βενιζέλος είχε την πεποίθηση ότι χωρίς τη συμμετοχή των Μεγάλων Δυνάμεων θα μπορούσαν να δημιουργηθούν αναταράξεις και συγκρούσεις μεταξύ των Βαλκανικών χωρών. Ο μόνος τρόπος, για να διασφαλίσει την ειρήνη και τη σταθερότητα στην περιοχή αυτή, ήταν να κάνει συμμάχους του τη Βουλγαρία, την Τουρκία και την Σερβία. Για την εξασφάλιση της βοήθειας της Σερβίας όμως θα έπρεπε το Βελιγράδι να έχει κάποιο όφελος. Πρόταση του Βενιζέλου, επ' αυτού, ήταν μετά το τέλος των εχθροπραξιών να δοθεί στην Γιουγκοσλαβία η Φλώρινα και η σλαβόφωνη περιοχή της, πάντοτε με την προϋπόθεση ότι η Ελλάδα θα ξανακέρδιζε την Ανατολική Θράκη μέχρι και την περιοχή της Τσατάλτζα. Ο Βενιζέλος υπέγραψε τη σύμβαση Ανταλλαγής των Ελληνικών Πληθυσμών (30 Ιανουαρίου 1923), λόγω της άρνησης της Άγκυρας για την ανταλλαγή των προσφύγων του Μικρασιατικού πολέμου, που εγκατέλειψαν το τουρκικό έδαφος. Ο Βενιζέλος δηλώνει μη ευχαριστημένος με την κατάργηση της συνθήκης των Σεβρών, παρόλα αυτά πιστεύει πως οι όροι της σύμβασης θα ωφελήσουν την Ελλάδα όχι μόνο για την εποχή του, αλλά και για τα επόμενα χρόνια.

Η τουρκική πλευρά ήταν αρνητική στις περισσότερες προτάσεις που τέθηκαν στο τραπέζι. Με την στάση αυτή των Τούρκων η συνθήκη αυτή δεν θα υπογράφονταν ποτέ, εγκλωβίζοντας τις πλευρές σε χρόνια διαπραγματεύσεων. Όμως η παρουσία του Ελευθέριου Βενιζέλου στις συζητήσεις έπαιξε καθοριστικό ρόλο. Ο Βενιζέλος, λοιπόν

χρησιμοποίησε στρατηγική. Θέλοντας να δώσει ένα τέλος στην διαπραγμάτευση για τη σύναψη της συνθήκης πρότεινε λύσεις που να ικανοποιούν και τις Μεγάλες Δυνάμεις και την Τουρκική πλευρά, αλλά ταυτόχρονα να ευνοούν και την Ελλάδα. Δεν έπαιξε μόνο ο Βενιζέλος σημαντικό ρόλο σε αυτή τη συνθήκη αλλά και οι Μεγάλες Δυνάμεις, οι οποίες εμπόδιζαν βήματα ή ακόμα και επιθυμίες των Τούρκων, αλλά και της Ελλάδας. Λόγω της ισχυρής τους θέσης οι αποφάσεις ευνοούσαν τα συμφέροντά τους, γεγονός που είχε επιπτώσεις και στην ελληνική, αλλά και στην τουρκική πλευρά.

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις μετά τη συνθήκη της Λωζάννης

Βρισκόμαστε πλέον 94 χρόνια μετά την σύναψή της. Κατά τις δεκαετίες που έχουν περάσει οι ελληνοτουρκικές σχέσεις έχουν διακυμανθεί μέσα στο χρόνο. Υπήρξαν πολλές φορές που η Τουρκία εμπλέκονταν στα θέματα της Ελλάδας, με αποκορύφωμα την εισβολή στο βόρειο τμήμα της Κύπρου. Από την στιγμή που η Ελλάδα μπήκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση (1981), η Συνθήκη της Λωζάννης έγινε πλέον θεσμός της Ε.Ε., δίνοντάς της μεγαλύτερο κύρος. Έτσι τα σύνορα της Ελλάδας με την Τουρκία, που ορίζονται από τη συνθήκη, αποτελούν και σύνορα και της Ε.Ε. με την Τουρκία. Ως συνέπεια αυτού του γεγονότος κάθε απόπειρα της Τουρκίας για παραβίαση ή αλλαγή των όρων της συνθήκης θα έχει σοβαρές επιπτώσεις στις σχέσεις της, οικονομικές, αλλά και πολιτικές με την Ε.Ε. Σήμερα ο πόλεμος που μαίνεται στην περιοχή της Συρίας, έχει ως αποτέλεσμα την ροή χιλιάδων προσφύγων προς την Τουρκία και εν συνεχεία στην Ελλάδα. Πλέον υπάρχει τεράστιο πρόβλημα λόγω του μεγάλου αριθμού προσφύγων που περνάνε τα σύνορα της Τουρκίας προς την Ελλάδα και των αυξημένων απαιτήσεων για τη δημιουργία υποδομών για την φιλοξενία τους σε κατάλληλο μέρος διαβίωσης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση μετά από πολλαπλές προσπάθειες συνάπτει συμφωνία με την Τουρκία, σχετικά με τη διαχείριση των ροών των προσφύγων. Ο σημερινός Πρόεδρος της Τουρκίας, Τ. Ερντογάν απειλεί με την κατάργηση της ισχύος των συμφωνηθέντων και με ταυτόχρονη αμφισβήτηση της συνθήκης της Λωζάννης.

Η αμφισβήτηση αυτή της ισχύος της συνθήκης της Λωζάννης επαναφέρει στο προσκήνιο παλαιότερες ανάλογες προσπάθειες ακύρωσης στην πράξη όρων της. Όπως οι συνθήκες γύρω από την παράδοση των νησιών Ίμβρος και Τένεδος. Σε αυτά τα νησιά

ζούσαν πάρα πολλοί Έλληνες, οι οποίοι δεν μιλούσαν την τουρκική γλώσσα. Τα δικαιώματα των Ελλήνων, τα οποία και απέκτησαν με την νομοθεσία του "Αστικού Δικαίου" (1927), ανακλήθηκαν με παράβαση της Συνθήκης της Λωζάννης. Έτσι, τα νησιά υποβιβάστηκαν από μία διοικητική περιφέρεια σε μια υποπεριοχή. Επιπλέον, τα μέλη του τοπικού συμβουλίου ήταν υποχρεωμένοι να έχουν επαρκή γνώση της τουρκικής γλώσσας, πράγμα που σήμαινε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των κατοίκων ήταν αποκλεισμένοι.

Η συνθήκη αυτή αποτελεί την αφετηρία πολλών από τα σημερινά ελληνοτουρκικά ζητήματα. Ένα από αυτά είναι τα νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου και το καθεστώς αποστρατικοποίησης που έχει επιβληθεί σε αυτά. Η Τουρκία από το 1974 και εξής, μετά δηλαδή το πραξικόπημα της Κύπρου και την τουρκική εισβολή στο νησί, διαμαρτυρήθηκε πολλές φορές έντονα για το γεγονός ότι η Ελλάδα στρατικοποιεί τα παραπάνω νησιά, παρά την απαγόρευση του άρθρου 13 της Συνθήκης της Λωζάννης. Η Ελλάδα αντίθετα υποστηρίζει ότι το σχετικό άρθρο παρά την απαγόρευση που της επιβάλλει, της δίνει ταυτόχρονα το δικαίωμα εξοπλισμού τους, γιατί η αποστρατικοποίηση είναι μερική, εφόσον της επιτρέπεται να διατηρεί έναν ορισμένο αριθμό στρατιωτών. Επιπλέον, επικαλείται και το δικαίωμα της νόμιμης άμυνας που παρέχεται σε όλα τα κράτη από τον καταστατικό χάρτη του Ο.Η.Ε. Η ίδια διάσταση απόψεων μεταξύ των δύο χωρών παρατηρείται και για το καθεστώς αποστρατικοποίησης που είχε επιβληθεί στα νησιά Λήμνος και Σαμοθράκη, για την οποία η Ελλάδα υποστηρίζει ότι έχει καταργηθεί με την Συνθήκη του Μοντρέ (1936), που αντικατέστησε τη Σύμβαση της Λωζάννης περί του καθεστώτος των Στενών του Βοσπόρου.

Η απόφαση της Ελλάδας να αποδεχτεί το καθεστώς της Λωζάννης δεν πρέπει να ερμηνεύεται μόνο ως υποταγή στις υπαγορεύσεις μιας ορισμένης πολιτικής συγκυρίας, αλλά και ως δυναμική προσαρμογή στη νέα πραγματικότητα.

Η γενικότερη σημασία της συνθήκης της Λωζάννης

Η συνθήκη της Λωζάννης δημιούργησε μία νέα κατάσταση πραγμάτων. Μετά την κρίση των παραδοσιακών εθνικών αξιών, η νέα πραγματικότητα δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την ανανέωση των εθνικών προσανατολισμών και την ενεργοποίηση των δυνάμεων του έθνους.

Για την Ελλάδα, η υπερκέρραση, μερική έστω, των πολιτικών επιπτώσεων του διχασμού, η απορρόφηση των εκατοντάδων χιλιάδων προσφύγων της Μ. Ασίας και της νότιας Βαλκανικής και η αποφασιστική συμβολή τους στην παραγωγική ανάπτυξη της χώρας, η διαμόρφωση μιας νέας γενιάς πολιτών, εμποτισμένων από το πνεύμα της δοκιμασίας και του καθημερινού μόχθου για την ανάπτυξη και την πρόοδο του τόπου στο πλαίσιο της ζωντανής πραγματικότητας, υποδηλώνουν τα όρια των θετικών επιτεύξεων της δεκαετίας που ακολουθεί τη σύναψη των συμφωνιών της Λωζάννης. Στις αρχές της τρίτης δεκαετίας του εικοστού αιώνα η Ελλάδα αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα στην εξωτερική της πολιτική. Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και η Μικρασιατική Καταστροφή είχαν αποπροσανατολίσει την εξωτερική της πολιτική και είχαν αφήσει έντονα σημάδια στο εσωτερικό πολιτικό πεδίο. Ασταθείς κυβερνήσεις και οξυμένο το πολιτειακό πρόβλημα. Η Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάννης έλυνε τα δυσεπίλυτα ελληνοτουρκικά προβλήματα και έθετε τις βάσεις για έναν νέο προσανατολισμό στην εξωτερική πολιτική. Αποτελεί, λοιπόν, ορόσημο για την Ελλάδα για δύο λόγους: α) αποτέλεσε το κύκνειο άσμα της Μεγάλης Ιδέας, που αποτελούσε κεντρικό στόχο της εξωτερικής της πολιτικής από το 1830 και β) ήταν η αφετηρία μιας νέας εξωτερικής πολιτικής με κύριο στόχο τη θέση της Ελλάδας στη διεθνή κοινότητα.

Σε αυτή τη διεθνή κοινότητα καλείται και πάλι να τοποθετηθεί η Ελλάδα, ως οικονομική και πολιτική δύναμη. Με προσήλωση στις συνθήκες ειρήνης και με το βλέμμα στη διέξοδο από τη στενωπό.

Οι σημερινές πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές συγκυρίες επαναφέρουν το κλίμα που υπήρχε κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για τη συμφωνία της ανταλλαγής πληθυσμών.

Έτσι πιστοποιούνται τα λόγια των ιστορικών πως η ιστορία επαναλαμβάνεται.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, Φεβρουάριος 2017

Σύνολο λέξεων κειμένου: 1834 λέξεις.